

Ο Τροτσκισμός μετά τον Τρότσκι (V+VI)

Του Τόνι Κλιφ

Κεφάλαιο 5: Η κληρονομιά

Το παρόν κείμενο ξεκίνησε με την αντιπαραβολή μεταξύ των προβλέψεων του Τρότσκι για την κατάσταση στον κόσμο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και το τι πραγματικά έγινε. Ακολούθησε η περιγραφή του τρόπου με τον οποίο η μεγάλη πλειονότητα των τροτσκιστών έκλεισε τα μάτια της μπροστά στην πραγματικότητα, παραμένοντας πιστή στα λεγόμενα του Τρότσκι, ξεκόβοντας όμως έτσι πλήρως από το πνεύμα του. Ο Τρότσκι θα μπορούσε δικαίως να πει : “Εσπείρα δόντια δράκων αλλά θέρισα ψύλλους.” Γιατί συνέβη αυτό; Γιατί ο Μαντέλ, ο Πάμπλο και άλλοι κορυφαίοι τροτσκιστές, που ήταν πολύ σοβαροί και όχι ηλίθιοι, αντέδρασαν έτσι και προτίμησαν να ζουν σε έναν φανταστικό κόσμο; Ο λόγος ήταν ότι επί αρκετά χρόνια σκοτεινής αντίδρασης – του ναζισμού και του σταλινισμού – οι τροτσκιστές βρίσκονταν πολύ απομονωμένοι με ελάχιστες ρίζες στην εργατική τάξη. Όντας στην έρημο για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, διψασμένοι για το νερό, υπέκυψαν σε ψευδαισθήσεις, βλέποντας οφθαλμαπάτες από πράσινα δέντρα και νερά.

Προσπαθώντας να ακολουθήσει την ουσία των κειμένων του Μαρξ, του Λένιν, της Λούξεμπουργκ και του Τρότσκι και να συμβαδίσει με την πραγματική κατάσταση στον κόσμο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η Διεθνής Σοσιαλιστική Τάση μπήκε στον κόπο να αναπτύξει τρία κομμάτια της θεωρίας: τον προσδιορισμό της σταλινικής Ρωσίας ως κρατικού καπιταλισμού που εξηγούσε τη μακρόχρονη σταθερότητα και την μελλοντική κατάρρευση του, την μακρόχρονη έκρηξη του δυτικού καπιταλισμού που πατούσε πάνω στην μόνιμη οικονομία όπλων, αλλά εμπεριείχε τους σπόρους των μελλοντικών κρίσεων και μια εξήγηση για τις νίκες του Μάο και του Κάστρο μέσω της διεθλασμένης διαρκούς επανάστασης.

Υπήρχαν συνδυαστικοί κρίκοι στον πραγματικό κόσμο μεταξύ αυτών των τριών θεωριών; Πράγματι υπήρχαν. Η επιβίωση και η ισχύς του σταλινικού καθεστώτος στη Ρωσία αποτελούσε το κλειδί για τις άλλες δύο επεξεργασίες.

Καταρχάς, η σταλινική επιρροή διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στο να μην μετατραπούν οι μεγάλες κοινωνικές και πολιτικές εντάσεις στο τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου σε προλεταριακές επαναστάσεις. Οι κοινωνικές εντάσεις στην ευρωπαϊκή ήπειρο ήταν πολύ οξύτερες και βαθύτερες από ό, τι στο τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, που είχε πυροδοτήσει επαναστάσεις στη Ρωσία, τη Γερμανία, την Αυστρία, την Ουγγαρία και επαναστατικές καταστάσεις σε πληθώρα άλλων χωρών. Αν αυτό δε συνέβη το 1945, αυτό οφείλεται στα κομμουνιστικά κόμματα. Χρησιμοποιώντας τη ριζοσπαστική τους αύρα, οι σταλινικοί ηγέτες ήταν σε θέση να παίξουν τον βασικό ρόλο στο να μπει φρένο στην ανερχόμενη παλίρροια της επανάστασης, λειτουργώντας ως ασπίδα προστασίας για τον καπιταλισμό.

Τα παραδείγματα της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Γερμανίας αποτυπώνουν τις δυνατότητες που χάθηκαν. Τον Αύγουστο του 1944 ήταν η Αντίσταση, υπό την ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος, που απελευθέρωσε το Παρίσι από τα ναζιστικά στρατεύματα: ο πλήρης έλεγχος πέρασε στα χέρια του. Ας συγκρίνουμε τους κομμουνιστές με τις αντίπαλες πολιτικές ομάδες. Το βιβλίο «Η Πολιτική του Πολέμου» του Γκάμπριελ Κόλκο εξηγεί ότι «οι 3 γκωλικές ιδεολογικά ομάδες Αντίστασης αποτελούσαν σταθερά μια μικρή μειοψηφία. Σε πολλές περιοχές-κλειδιά της Γαλλίας δεν υπήρχαν καθόλου.»[124] Το Σοσιαλιστικό Κόμμα εξάλλου στερούταν λαϊκής υποστήριξης:

Οι Σοσιαλιστές ήταν το κατ' εξοχήν κόμμα της Τρίτης Δημοκρατίας και η παθολογική επιδίωξή τους να παραμείνουν στην πολιτική σκηνή, ακόμα και επί καθεστώτος Βισύ, τελικά κατέληξε στο να φύγουν από το κόμμα τα δύο τρίτα των μελών της Εθνοσυνέλευσης κατηγορώντας το για δοσιλογισμό και συμβιβασμό. Μετά το 1941 οι Σοσιαλιστές εξαφανίστηκαν κυριολεκτικά ως κόμμα και μόνο σταδιακά άρχισαν να ανασυγκροτούνται μετά το

1944. [125]

Έτσι έμεινε το πεδίο ελεύθερο για το Κομμουνιστικό Κόμμα: «Το ΚΚ κυριάρχησε στην οργάνωση της Αντίστασης, με τους αντάρτες των *Franco-Tireurs et Partisans* (=ελεύθεροι σκοπευτές και παρτιζάνοι) ... να αποτελούν τη μεγαλύτερη οργάνωση». [126] Ο Ίαν Μπέρτσαλ περιγράφει την κατάσταση στη Γαλλία ως εξής:

«Η απελευθέρωση της Γαλλίας από τη ναζιστική κατοχή στο δεύτερο μισό του 1944 οδήγησε τη χώρα σε κατάσταση αναβρασμού. Αρχικά η κεντρική κυβέρνηση ελάχιστα ήλεγχε την κατάσταση. Σε διάφορους δήμους δημιουργήθηκαν επιτροπές απελευθέρωσης. Στη Μασσαλία, οι τοπικές αρχές ξεκίνησαν ένα πρόγραμμα τοπικών κοινωνικοποιήσεων χωρίς καν να συμβουλευτούν το Παρίσι. Δημιουργήθηκαν λαϊκά δικαστήρια και εκτελέστηκαν περίπου 11.000 δοσίλογοι.»

Οι επιτροπές απελευθέρωσης ελέγχονταν ως επί το πλείστον από το Κομμουνιστικό Κόμμα Γαλλίας και η κυβέρνηση ήταν ανίσχυρη να παρέμβει, με τον υπουργό εσωτερικών να τους απευθύνει έκκληση να σταματήσουν να ενεργούν αυτόνομα. Μόνο η παρέμβαση του Μορίς Τορέζ, ηγέτη του Κομμουνιστικού Κόμματος, μπορούσε να τους σταματήσει. Ο τελευταίος επέμενε:

«Οι τοπικές επιτροπές απελευθέρωσης δεν πρέπει να υποκαταστήσουν την ηγεσία των δήμων και των υπουργείων, όπως και το Εθνικό Συμβούλιο Αντίστασης δεν έχει υποκαταστήσει την κυβέρνηση.» [127]

Ήταν ο Μορίς Τορέζ που, επιστρέφοντας από τη Μόσχα στη Γαλλία, απεύθυνε το κάλεσμα “Μια αστυνομία. Ένας Στρατός. Ένα κράτος.” Και έτσι η Αντίσταση αποπλίστηκε. Ο Κόλκο γράφει:

«Ο Τορέζ επέβαλε πειθαρχία στην παλαιότερη, μαχητική ηγεσία γύρω από τον Αντρέ Μαρτί και τον Σαρλ Τιλόν, τους οποίους τελικά έδιωξε από το κόμμα. Απαγόρευσε τις απεργίες και απαίτησε από τους εργάτες να δουλεύουν περισσότερο και ενέκρινε τη διάλυση των [Αντιστασιακών Οργανώσεων]. Υπέταξε κάθε κοινωνικό στόχο στον στόχο της νίκης στον πόλεμο. «Το

καθήκον των Επιτροπών Απελευθέρωσης δεν είναι να διοικούν», δήλωνε στην κεντρική επιτροπή του κόμματος τον Ιανουάριο του 1945, «αλλά να βοηθούν αυτούς που διοικούν. Πρέπει, πάνω απ' όλα, να κινητοποιήσουν, να εκπαιδεύσουν και να οργανώσουν τις μάζες ώστε να πετύχουν τη μέγιστη πολεμική προσπάθεια και να υποστηρίξουν την Προσωρινή Κυβέρνηση στην υλοποίηση του προγράμματος που κατατέθηκε από την Αντίσταση."Εν συντομία, στο κρίσιμο σημείο της ιστορίας του γαλλικού καπιταλισμού, το κόμμα της αριστεράς αρνήθηκε να δράσει εναντίον του. «Η ενότητα του έθνους», δεν κουραζόταν ποτέ να επαναλαμβάνει ο Τορέζ, αποτελούσε «κατηγορηματική προσταγή» ... Το κόμμα συνέβαλε στον αφοπλισμό της Αντίστασης, στην ανάκαμψη μιας ετοιμοθάνατης οικονομίας και στην αναγκαία σταθεροποίηση που χρειαζόταν η παλιά τάξη πραγμάτων για να πάρει σημαντικές ανάσες – κι αργότερα μάλιστα καμάρωνε γι' αυτό το κατόρθωμα. [128]

Αν μην τι άλλο, στην Ιταλία το κύμα της επανάστασης έφτασε ακόμη ψηλότερα. Ο Πιέρ Μπρουέ γράφει: «Στην Ιταλία ήταν η εργατική δράση – και κανείς δεν θα εκπλαγεί όταν μάθει ότι η δράση ξεκίνησε από το εργοστάσιο της Fiat – που τελικά τίναξε το έδαφος πάνω στο οποίο πατούσε το καθεστώς των φασιστών και έσκαψε τον τάφο του Μπενίτο Μουσολίνι». [129]

Η απεργία στο τεράστιο εργοστάσιο της Fiat μετατράπηκε σε γενική απεργία που κατεδάφισε το καθεστώς την επόμενη μέρα. Έναν χρόνο αργότερα:

«Τον Μάρτιο του 1944 ... μια νέα και ακόμη πιο εντυπωσιακή διαδήλωση διαδόθηκε σε ολόκληρη την κατεχόμενη Ιταλία. Αυτή τη φορά τα συνθήματα των απεργών ήταν πιο πολιτικά, απαιτώντας άμεση ειρήνη και τον τερματισμό της πολεμικής παραγωγής για λογαριασμό της Γερμανίας. Ο αριθμός των διαδηλωτών ξεπέρασε και τις πιο αισιόδοξες προβλέψεις. 300.000 εργαζόμενοι βγήκαν στους δρόμους στην περιοχή του Μιλάνου. Στην ίδια την πόλη οι εργάτες των τραμ απέργησαν την 1η Μαρτίου και αναγκάστηκαν να επιστρέψουν στη δουλειά τους την 4η και 5η μέρα λόγω μιας τρομοκρατικής εκστρατείας εναντίον τους. Η απεργία επεκτάθηκε

πέρα από τη βιομηχανική ζώνη στα κλωστοϋφαντουργικά εργοστάσια στην επαρχία της Βενετίας και στις σημαντικές ιταλικές πόλεις Μπολόνια και Φλωρεντία. Οι γυναίκες και οι κατώτεροι μισθωτοί ήταν στην πρώτη γραμμή της μάχης. Κάποια στιγμή την πρώτη εβδομάδα του Μαρτίου, εκατοντάδες χιλιάδες εργαζόμενοι κατέστρεψαν τα εργαλεία τους.» [130]

Ο οικονομικός, πολιτικός και ένοπλος αγώνας της ιταλικής εργατικής τάξης διεξαγόταν ασταμάτητα, πράγμα που σήμαινε ότι το 1945 οι εργατικές περιοχές στο Τορίνο αποτελούσαν ουσιαστικά περιοχές απαγορευμένες για τους φασίστες και τους Γερμανούς. [131] Τελικά:

«Την 1η Μαΐου ολόκληρη η βόρεια Ιταλία ήταν ελεύθερη. Ο λαϊκός κι επαναστατικός χαρακτήρας της απελευθέρωσης, που άφησε ανεξίτηλο αποτύπωμα στις μνήμες εκείνων που είχαν συμμετάσχει, έγινε ευπρόσδεκτη στις περισσότερες συνοικίες. Σε άλλες προκάλεσε σοβαρή ανησυχία. Υπήρξε ένα μεγάλο ξεκαθάρισμα λογαριασμών, με ίσως μέχρι και 12.000-15.000 άτομα να εκτελούνται αμέσως μετά την απελευθέρωση. Όσο για τους βιομηχάνους του Βορρά, ήλπιζαν σε μια ανώδυνη μετάβαση της εξουσίας από τους φασίστες στις αγγλοαμερικανικές αρχές. Αντ' αυτού βρήκαν τα εργοστάσια τους κατειλημμένα, τους εργάτες οπλισμένους, και ένα διάστημα 10 μερών μεταξύ της εξέγερσης και της άφιξης των συμμάχων. Οι πιο σεσημασμένοι δοσίλογοι δεν τόλμησαν να περιμένουν και διέφυγαν στην Ελβετία. Τους επόμενους μήνες ο φόβος της επικείμενης κοινωνικής επανάστασης παρέμενε πολύ ισχυρός στους καπιταλιστικούς κύκλους.» [132]

Το γεγονός ότι αυτή η επανάσταση δεν υλοποιήθηκε οφείλεται κυρίως στον έλεγχο που άσκησε το ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Ο Μπρουέ γράφει:

«Το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα – αυτό το κομμάτι της Κομμουνιστικής Διεθνούς που υπόκειτο στον άμεσο έλεγχο της Μόσχας –επιδίωξε προσέγγιση με τους «επισήμους», τους «μετανιωμένους» φασίστες, τους στρατηγούς και τους ηγέτες της εκκλησίας, για να προτείνει έναν συμβιβασμό με στόχο να τους

σώσει από την πίεση του κινήματος με αντάλλαγμα ένα υπουργείο της κυβέρνησης και συνεπώς και με τη νομιμοποίηση των εκπροσώπων του κόμματος που βρίσκονταν στη Μόσχα». [133]

Όπως και ο Τορέζ στη Γαλλία, βασικός ρόλο διαδραμάτισε ο Ιταλός Κομμουνιστής ηγέτης, ο Τολιάτι, που επέστρεψε μετά από μεγάλη παραμονή του στη Μόσχα. Ο Γκίνσμπουργκ γράφει:

«Κατά την άφιξή του στο Σαλέρνο, ο Τολιάτι εξήγησε στους συντρόφους του, εν μέσω μεγάλης έκπληξης και εν μέρει διαφωνιών, τη στρατηγική που σκόπευε να ακολουθήσει το κόμμα στο εγγύς μέλλον. Οι κομμουνιστές, είπε, θα έπρεπε να θέσουν σε αναστολή την ανοιχτά εκφρασμένη εχθρότητά τους στη μοναρχία. Αντίθετα, έπρεπε να πείσουν όλες τις αντιφασιστικές δυνάμεις να συμμετέχουν στην βασιλική κυβέρνηση, η οποία πλέον ήλεγχε όλη την Ιταλία νότια του Σαλέρνο. Η συμμετοχή στην κυβέρνηση, υποστήριζε ο Τολιάτι, ήταν το πρώτο βήμα προς την επίτευξη του πρωταρχικού στόχου της περιόδου – της εθνικής ενότητας απέναντι στους Ναζί και τους φασίστες. Ο κύριος στόχος των κομμουνιστών έπρεπε να είναι η απελευθέρωση της Ιταλίας, όχι η σοσιαλιστική επανάσταση.

Ο Τολιάτι επέμενε ότι η ενότητα της περιόδου του πολέμου θα έπρεπε, ει δυνατόν, να συνεχιστεί και στην περίοδο της ανασυγκρότησης. Αυτός ο μεγάλος συνασπισμός έπρεπε να αγκαλιάσει όχι μόνο τους Σοσιαλιστές αλλά και τους Χριστιανοδημοκράτες (DC). Σε μια ομιλία στη Ρώμη τον Ιούλιο του 1944 χαρακτήρισε το DC ως κόμμα που είχε στις τάξεις του “μάζες εργαζομένων, αγροτών, διανοουμένων και νέων, οι οποίοι ουσιαστικά μοιράζονται τις φιλοδοξίες μας, γιατί όπως κι εμείς επιθυμούν μια δημοκρατική και προοδευτική Ιταλία”. [134]

Τον Απρίλιο του 1944 ο Τολιάτι επιχειρηματολόγησε ότι τα κόμματα της Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης έπρεπε να δηλώσουν όρκο πίστης στον βασιλιά και να συμμετέχουν στην κυβέρνηση του στρατάρχη Μπαντόλιο. Ο Μπαντόλιο ήταν αρχιστράτηγος του Μουσολίνι και ηγέτης των ιταλικών στρατευμάτων που εισέβαλαν στην Αιθιοπία το 1935. Ο Τολιάτι έφτασε να γίνει ένας από τους

υπουργούς του Μπαντόλιο! [135]

Στη Γερμανία, ο επαναστατικός αγώνας ήταν ακόμα πιο δύσκολος απ' ό,τι στη Γαλλία και την Ιταλία, αλλά ακόμη και εδώ διαφάνηκε μια δυνατότητα επανάστασης που δεν πραγματοποιήθηκε. Είναι αλήθεια ότι η ναζιστική καταστολή έκανε την αντίσταση στο Τρίτο Ράιχ εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση, αλλά αυτή ήταν μόνο η μία πλευρά της εξίσωσης. Η δυνατότητα για αντεπίθεση υποσκιάστηκε συστηματικά από το αντιναζιστικό στρατόπεδο. Η καταστροφική πολιτική ηγεσία του ρεφορμιστικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (SPD) και πάνω απ' όλα του Κομμουνιστικού Κόμματος (KPD) υπό τον σταλινικό έλεγχο εγκατέλειψε τους Γερμανούς εργάτες μέσα στην απογοήτευση και τη σύγχυση, κι επιτράπηκε στον Χίτλερ να ανέλθει στην εξουσία χωρίς να «σηκωθεί ούτε ένα δάχτυλο» εναντίον του.

Η υπογραφή του Συμφώνου Χίτλερ-Στάλιν το 1939 έσπασε το ηθικό των Γερμανών Κομμουνιστών που συγκροτούσαν τη μόνη μαζική αντίσταση στον ναζισμό. Ενδεικτικό είναι ότι οι κατασχέσεις παράνομων φυλλαδίων από την Γκεστάπο μειώθηκαν από 15.922 το 1939 σε μόλις 1.277 το 1940.

Ακόμη και όταν ο πόλεμος βρισκόταν σε εξέλιξη, η τακτική των Συμμάχων φαινόταν να είναι η αποθάρρυνση εξέγερσης ενάντια στο Τρίτο Ράιχ και να καλλιεργούν αντ' αυτού μια θλιβερή νομιμοφροσύνη. Στην Ανατολή, ο Στάλιν ισχυριζόταν ότι δίνει τον “Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο” και στόχος, αντί για το ναζιστικό καθεστώς, έγιναν όλοι οι Γερμανοί. Η αντι-γερμανική, επί της ουσίας ρατσιστική, προπαγάνδα της Ρωσίας υπονόμευσε την ανάπτυξη ενός κινήματος αντίστασης στους Ναζί. Ξανά και ξανά, ο Ίλια Έρενμπουργκ, γράφοντας στον ρωσικό Τύπο, επαναλάμβανε τη φράση “Καλός Γερμανός είναι ο νεκρός Γερμανός”. Θυμάμαι ένα σύντομο άρθρο του, στο οποίο περιγράφει πως ένας Γερμανός στρατιώτης, αντιμετωπίζοντας έναν Ρώσο στρατιώτη, σήκωσε ψηλά τα χέρια και είπε: “Είμαι γιος σιδηρουργού” – υπάρχει καλύτερη διατύπωση ταυτοποίησης της εργατικής τάξης Ποια ήταν η αντίδραση του Ρώσου στρατιώτη; Ο Έρενμπουργκ γράφει: «Ο Ρώσος στρατιώτης είπε: ‘Είσαι Γερμανός

και υπεύθυνος για τα εγκλήματα των Γερμανών' και στη συνέχεια έμπηξε την ξιφολόγχη του στο στήθος του Γερμανού στρατιώτη.»

Οι Γερμανοί στρατιώτες σταμάτησαν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο με επανάσταση εναντίον του Αυτοκράτορα, αλλά στις συνθήκες του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου δεν προέκυψε τέτοια εξέγερση, γιατί όπως εξηγούσε ένας στρατιώτης: «Ο θεός απαγορεύει να χάσουμε τον πόλεμο. Αν η εκδίκηση έρθει κατά πάνω μας, θα περάσουμε δύσκολες μέρες.»

Αλλά οι σπόροι της επανάστασης ήταν ακόμα εκεί. Στο τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ο μπαμπούλας της καταστολής πάνω από τους Γερμανούς εργάτες εξαλείφθηκε και τους δόθηκε μια πραγματική ευκαιρία να εκφραστούν. Αυτό που ακολούθησε ήταν εκπληκτικό. Ένα γιγάντιο κίνημα αντιφασιστικών επιτροπών, των «Αντίφα», σάρωνε όλη τη Γερμανία κάθε φορά που απελευθερωνόταν μια περιοχή από τον ναζισμό. Δημιουργήθηκαν πολύ περισσότερες από 500 τέτοιες επιτροπές, οι οποίες ήταν σε συντριπτικά ποσοστά εργατικές στη σύνθεση τους. Για μια σύντομη περίοδο, μεταξύ της ανατροπής του ναζιστικού καθεστώτος και της επαναφοράς της «τάξης» από τις κατοχικές Συμμαχικές Δυνάμεις (τη Ρωσία στην Ανατολή, τη Βρετανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες στη Δύση), οι εργάτες ήταν ελεύθεροι με μια διπλή έννοια. Όχι μόνο είχε εξαφανιστεί η ναζιστική τυραννία, αλλά η κυριαρχία της Γκεστάπο είχε διακόψει προσωρινά τη διαβρωτική επιρροή τόσο των ρεφορμιστών σοσιαλδημοκρατών ηγετών όσο και του σταλινικού κομμουνιστικού κόμματος.

Οι «Αντίφα» αναπτύχθηκαν ραγδαία. Στη Λειψία (Ανατολική Γερμανία) υπήρχαν 38 τοπικές επιτροπές που αριθμούσαν 4.500 αγωνιστές και 150.000 οπαδούς. Παρά τις δυσκολίες που είχε γεννήσει η καταστροφή του πολέμου (ο πληθυσμός είχε πέσει από 700.000 σε 500.000, για παράδειγμα), περίπου 100.000 άνθρωποι διαδήλωσαν την Πρωτομαγιά του 1945. Στη Βρέμη (Δυτική Γερμανία), μια πόλη όπου το 55% των σπιτιών ήταν πλέον μη κατοικήσιμο και το ένα τρίτο του πληθυσμού είχε μεταναστεύσει, υπήρχαν 14 τοπικές ομάδες, που αριθμούσαν 4.265 μέλη. 15 μέρες αργότερα ο αριθμός είχε γίνει 6.495. Πολλές επιτροπές «Αντίφα»

οργανώθηκαν στους χώρους δουλειάς. Στο κέντρο της περιοχής του Ρουρ, λίγο μετά την απελευθέρωση, μια συνέλευση εργοστασιακών αντιπροσώπων αριθμούσε 360 αντιπροσώπους από 56 ορυχεία και πολλές άλλες επιχειρήσεις.

Οι «Αντίφα» ήταν αποφασισμένοι να συντρίψουν τον ναζισμό. Ξεκίνησαν απεργίες με αίτημα το ξήλωμα των Ναζιστών. Στη Βρέμη και αλλού τα κτίρια του ναζιστικού συνδικάτου, του Γερμανικού Εργατικού Μετώπου, καταλήφθηκαν. Όσοι επέστρεφαν από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης εγκαθίσταντο σε χώρους που διατίθεντο στους Ναζί και οι πιο σεσημασμένοι από αυτούς παραδίδονταν στις αρχές. Η Στουτγκάρδη προχώρησε πιο πέρα και ίδρυσε τα δικά της “επαναστατικά δικαστήρια”.

Αναπτυσσόταν η αίσθηση ότι μόνο αν οι εργάτες αναλάβουν οι ίδιοι δράση θα μπορούσαν να εξαλείψουν πλήρως τον Ναζισμό. Το ορυχείο Prince Regent στη Μπόχουμ κάλεσε σε πολιτική γενική απεργία και λάνσαρε το σύνθημα “Ζήτω ο Κόκκινος Στρατός”, με αναφορά όχι στις σοβιετικές δυνάμεις αλλά στις δυνάμεις της εξέγερσης κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Επανάστασης του 1918-23. Διατύπωσε την άποψη ότι «στο μέλλον δεν θα υπάρχουν πλέον εργοδότες όπως πριν. Πρέπει να οργανωθούμε και να δουλεύουμε σαν να είναι η επιχείρηση δική μας!» Σε κάποια εργοστάσια οι εργαζόμενοι κατέλαβαν τα εργοστάσιά τους και η διοίκηση το έβαλε στα πόδια. Οι «Αντίφα» δημιούργησαν τις δικές τους εργατικές πολιτοφυλακές και αντικατέστησαν τους αρχηγούς της αστυνομίας και τους δημάρχους με τους δικούς τους εκπροσώπους. Η κατάσταση στη Στουτγκάρδη και το Ανόβερο περιγραφόταν ως «δυαδική εξουσία», με τους Αντίφα να έχουν οργανώσει δικά τους αστυνομικά σώματα, έχοντας καταλάβει πολλά κομβικά τοπικά διοικητικά πόστα και ξεκινώντας να οργανώνουν υπό τον έλεγχό τους κρίσιμες υπηρεσίες όπως η παροχή τροφίμων.

Η αυτόπτης μαρτυρία ενός αξιωματούχου των Ηνωμένων Πολιτειών αξίζει να εξεταστεί σε βάθος:

«Σε πολλές και διαφορετικές περιοχές, και με πολλά διαφορετικά

ονόματα και προφανώς χωρίς καμία σχέση μεταξύ τους, τα αντι-ναζιστικές ενωτικές μετωπικές πρωτοβουλίες έκαναν σύντομα μετά την κατάρρευση της ναζιστικής κυβέρνησης την εμφάνισή τους ... Αν και δεν έχουν καμία επαφή μεταξύ τους, αυτές οι ομάδες παρουσιάζουν αξιοσημείωτες ομοιότητες στον τρόπο συγκρότησης και στο πρόγραμμά τους. Η πρωτοβουλία για τη δημιουργία τους φαίνεται σε κάθε περίπτωση να λαμβάνεται από τους ανθρώπους που ήταν ενεργοί κατά τη διάρκεια της ναζιστικής περιόδου και με τη μια ή την άλλη μορφή διατηρούσαν μια επαφή μεταξύ τους ... Η αποκήρυξη των Ναζί, η προσπάθεια να αποτραπεί η ανάπτυξη ενός παράνομου ναζιστικού κινήματος, η αποναζιστικοποίηση των πολιτικών αρχών και της ιδιωτικής βιομηχανίας, η βελτίωση των συνθηκών στέγασης και η διανομή τροφίμων – αυτά είναι τα κεντρικά ζητήματα που απασχολούν τις νεοσύστατες οργανώσεις ... Το συμπέρασμα βγαίνει λοιπόν αβίαστα, ότι αυτές οι συλλογικότητες εκπροσωπούν την αυθόρμητη συσπείρωση των δυνάμεων αντι-ναζιστικής αντίστασης, οι οποίες, όσο συντηρούνταν το καθεστώς τρομοκρατίας, ήταν ανίσχυρες.

Η αναφορά συνέχιζε να αντιπαραβάλλει τις δραστηριότητες της Αριστεράς, η οποία τόνιζε ότι το ξερίζωμα κάθε ίχνους του ναζισμού αποτελούσε προϋπόθεση για μια νέα αρχή με αυτές της Δεξιάς που “επικεντρώθηκε στην προσπάθεια να διασώσει οτιδήποτε μπορούσε να φανεί χρήσιμο από τα συντρίμια του καθεστώτος του Χίτλερ”.

Δυστυχώς, οι Αντίφα μπόρεσαν να υπάρχουν μόνο σε κάποιες περιοχές και για μερικές εβδομάδες, επειδή βρήκαν απέναντί τους όχι μόνο τις κατοχικές δυνάμεις (συμπεριλαμβανομένου του ρωσικού στρατού) αλλά και τους σταλινικούς στο εργατικό κίνημα. Μόλις οι δυνάμεις κατοχής εξασφάλισαν τον έλεγχο της περιοχής, οι Αντίφα τέθηκαν σε απαγόρευση. Αυτό ίσχυσε τόσο στον ανατολικό τομέα που ελεγχόταν από τη Ρωσία όσο και στον δυτικό τομέα. Οι Αντίφα διαλύθηκαν με τη συνεργασία και των δύο εργατικών κομμάτων. Μετά τη συμφωνία της Γιάλτας, το σταλινικόΚΡD δέχθηκε ότι οι δυτικοί σύμμαχοι είχαν πλήρη δικαιώματα να ελέγξουν τη σφαίρα επιρροής τους και φυσικά δεν

ήταν διατεθειμένοι να ανεχτούν ούτε την οποιαδήποτε ανεξάρτητη δράση στην Ανατολή. Στη Δύση, το ρεφορμιστικό SPD δεν ενδιαφερόταν διόλου για την προώθηση της επανάστασης. Έτσι, η εν λόγω περίοδος ήταν σύντομη – λίγες μόνο εβδομάδες σε κάποιες περιοχές την άνοιξη του 1945. Παρ' όλα αυτά, οι εξελίξεις αποκάλυψαν τη μεγάλη δύναμη που μπλοκαρίστηκε, σε μεγάλο βαθμό από τον σταλινισμό -από τα πάνω και από τα κάτω. [136]

Κεφάλαιο 6: Συμπέρασμα

Αν το σταλινικό καθεστώς δεν είχε επιβιώσει από τον πόλεμο, όπως προέβλεπε ο Τρότσκι, είναι σίγουρο ότι τα σταλινικά κόμματα σε Γαλλία και Ιταλία δεν θα αποκτούσαν τόσο μεγάλη δύναμη ώστε να συμβάλουν στην διατήρηση της καπιταλιστικής τάξης πραγμάτων στις χώρες αυτές. Ομοίως, η γερμανική εργατική τάξη δεν θα παρέλυε μετά την πτώση του Χίτλερ.

Η επιβίωση του κρατικού καπιταλισμού οδήγησε στην επιβίωση του δυτικού καπιταλισμού, γιατί ήταν προς το συμφέρον και των δυο να αποφύγουν την επανάσταση. Αλλά επρόκειτο για ένα σύστημα «αδελφών-εχθρών» κι έτσι οι πρώην σύμμαχοι στον πόλεμο σύντομα ενεπλάκησαν σε μια εξόχως κοστοβόρα κούρσα εξοπλισμών – τον Ψυχρό Πόλεμο. Αυτή αποτελούσε τη βάση για τη διαρκή οικονομία των όπλων που λειτούργησε στη Δύση.

Ο συνδυαστικός κρίκος μεταξύ της ύπαρξης του σταλινικού καθεστώτος στη Ρωσία και της διεθλασμένης διαρκούς επανάστασης στην Κίνα και την Κούβα είναι πιο προφανής. Ήταν η ύπαρξη μιας ισχυρής Ρωσίας που έδωσε έμπνευση στα μαοϊκά στρατεύματα ώστε να συνεχίσουν να πολεμούν ενάντια στον ιαπωνικό ιμπεριαλισμό επί πολλά χρόνια, αλλά και εναντίον του Κουόμιντανγκ του Τσιάνγκ Καϊ-Σεκ. Ήταν το παράδειγμα της δυναμικής και ταχείας εκβιομηχάνισης της καθυστερημένης Ρωσίας υπό τον Στάλιν που ενέπνευσε τα σταλινικά κόμματα και τις νέες κυβερνήσεις που προέκυπταν σε ολόκληρο τον Τρίτο Κόσμο και αποτέλεσε ένα

πρότυπο για να ακολουθήσουν. Η σταλινική πολιτική της συμμαχίας με τις ντόπιες αστικές δυνάμεις σήμαινε ότι ο ιμπεριαλισμός δεν ανατράπηκε από εργατική επανάσταση. Ο ιμπεριαλισμός έβρισκε συχνά τη δυνατότητα να απεμπλέκεται πολιτικά από τις αποικίες χωρίς να χρειάζεται να εγκαταλείπει και τον οικονομικό στραγγαλισμό τους. Όταν ακολουθούσαν οι κρατικοκαπιταλιστικές πολιτικές, επιβάλλονταν οι συμμαχίες με το ρωσικό μπλοκ, αλλά η κατάσταση των εργαζομένων εξακολουθούσε να τελεί υπό εκμετάλλευση και υποταγή στην καπιταλιστική εξουσία.

Συνεπώς, αφού οι προβλέψεις του Τρότσκι για την τύχη του σταλινικού καθεστώτος στη Ρωσία δεν δικαιώθηκαν, οι υπόλοιπες προβλέψεις του – σχετικά με τις εξελίξεις στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες καθώς και στις καθυστερημένες χώρες – επίσης δεν πραγματοποιήθηκαν.

Αυτή η τριπλέτα, η «τρίκα» – ο κρατικός καπιταλισμός, η διαρκής οικονομία των όπλων και η διεθλασμένη διαρκής επανάσταση – αποτελούν ένα ενιαίο όλον, που εξηγούν τις αλλαγές στην κατάσταση της ανθρωπότητας μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Αποτελούν μια γενική επιβεβαίωση του Τροτσκισμού, ενώ εν μέρει αποτελούν την άρνησή του. Ο μαρξισμός ως ζωντανή θεωρία οφείλει να συνεχίζει όπως και την ίδια στιγμή να αλλάζει. Ωστόσο, η τρίκα δεν συνελήφθη ενιαία ως έννοια και ως θεωρία δεν διατυπώθηκε μονομιάς. Ήταν το αποτέλεσμα αρκετών μακροχρόνιων μελετών των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών διεργασιών σε τρία τμήματα του πλανήτη: τη Ρωσία και την Ανατολική Ευρώπη, τις αναπτυγμένες βιομηχανικές καπιταλιστικές χώρες και τον Τρίτο Κόσμο. Τα μονοπάτια της έρευνας διασταυρώνονταν ξανά και ξανά. Αλλά μόνο στο τέλος της όλης διαδικασίας κατέστησαν σαφείς οι αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των διαφόρων τομέων έρευνας. Μόνο από την κορυφή του βουνού μπορεί κανείς να βλέπει καθαρά τη σχέση μεταξύ των διαφόρων μονοπατιών που έχουν σχεδιαστεί να οδηγούν στην κορυφή και μόνο διαθέτοντας αυτήν την πλεονεκτική θέση η ανάλυση μετατρέπεται σε σύνθεση, ώστε να θριαμβεύσει η

μαρξιστική διαλεκτική.

Η κατανόηση των πραγματικών αλλαγών στη δομή της οικονομίας, της κοινωνίας και της πολιτικής στον κόσμο, με τις τεράστιες ανισότητες που τη σπαράσσουν, καθιστά δυνατή την κατανόηση από μεριάς επαναστατών των πραγματικών, ουσιαστικών και συγκεκριμένων δυνατοτήτων να τοποθετηθούν σωστά μέσα στη διαδικασία της αλλαγής.

Σήμερα, το σταλινικό καθεστώς στη Ρωσία και την Ανατολική Ευρώπη δεν υπάρχει πια. Ο παγκόσμιος καπιταλισμός δεν προχωρά μπροστά βασιζόμενος στη διαρκή οικονομία των όπλων. Ο κρατικοκαπιταλιστικός δρόμος προς την οικονομική ανάπτυξη στον Τρίτο Κόσμο εγκαταλείφθηκε καθώς η μεγαλύτερη παγκόσμια οικονομική ολοκλήρωση περιορίζει το περιθώριο για ελιγμούς των τοπικών αρχουσών τάξεων ή των ομάδων που φιλοδοξούν να διαδραματίσουν αυτόν τον ρόλο. Σε όλο τον κόσμο – τη Δύση, την Ανατολή και τις αναπτυσσόμενες χώρες – έχουν απολυθεί εκατομμύρια εργαζόμενοι. Δεκάδες εκατομμύρια ανέργων ζουν πλάι σε έναν αυξανόμενο αριθμό εκατομμυριούχων και πολύ-εκατομμυριούχων.

Η τρόικα – ο ορισμός της Ρωσίας ως κρατικού καπιταλισμού, η διαρκής οικονομία των όπλων ως εξήγηση για την μεταπολεμική οικονομική ανάπτυξη στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες και η διεθλασμένη διαρκής επανάσταση ως εξήγηση για την επιτυχία του μαοϊσμού στον Τρίτο Κόσμο – μπορεί να φαίνεται ότι δεν έχουν σημασία στους σημερινούς μαρξιστές. Αλλά δεν είναι έτσι.

Πρώτα απ' όλα, οι ιδέες επιβιώνουν, αρκετά συχνά για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την εξαφάνιση των υλικών συνθηκών που τις έφεραν στη ζωή. Τα κύματα που προκαλούνται στο νερό από την πτώση μιας πέτρας συνεχίζονται ακόμα κι αφού η πέτρα σταματήσει να κινείται.

Έτσι, οι ψευδαισθήσεις για το σταλινικό καθεστώς εξακολουθούν να επιβιώνουν τόσο μεταξύ των υποστηρικτών του όσο και μεταξύ των αστών αντιπάλων του. Η ιδέα ότι η κρατική ιδιοκτησία της

βιομηχανίας και ο οικονομικός σχεδιασμός, ακόμη και χωρίς εργατική δημοκρατία, ισοδυναμεί με σοσιαλισμό, είναι ακόμα ζωντανή.

Ήταν η πλήρης ή σχεδόν πλήρης απασχόληση που ακολούθησε το ξέσπασμα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου που έκανε πιο ελκυστική τη θεωρία του Κεϊνσιανισμού. Η θεωρία της διαρκούς οικονομίας των όπλων ήταν η μόνη σοβαρή μαρξιστική εναλλακτική απάντηση στον κεϊνσιανισμό για να εξηγήσει την κατάσταση εκείνη την εποχή. Ο κεϊνσιανισμός επιβιώνει και «δαγκώνει» ακόμα και σήμερα, προβάλλοντας ως η οικονομική εναλλακτική λύση απέναντι στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς.

Οι ιδέες του μαοϊσμού εξακολουθούν να είναι αρκετά ελκυστικές στους ανθρώπους, ειδικά στον Τρίτο Κόσμο. Η εικόνα του Τσε Γκεβάρα εξακολουθεί να έχει μεγάλη απήχηση στη Λατινική Αμερική. Η ιδέα ότι μόνο η εργατική τάξη που αυτό-οργανώνεται για να πολεμήσει για τον σοσιαλισμό υπό την ηγεσία των επαναστατών μαρξιστών δεν είναι ευρέως διαδεδομένη στα εθνοαπελευθερωτικά κινήματα.

Υπάρχει ακόμα ένας λόγος για τον οποίο πρέπει να μελετηθούν οι τρεις θεωρίες με τις οποίες ασχολούμαστε. Έχει να κάνει με τη φύση και τη συνέχεια της μαρξιστικής παράδοσης. Όπως το έθεσε ο Τρότσκι, το επαναστατικό κόμμα είναι η μνήμη της εργατικής τάξης. Πριν από τον θάνατο του Τρότσκι αυτή η μνήμη, η πραγματική συνέχεια του κινήματος, διατηρούνταν ζωντανή από μεγάλες μάζες ανθρώπων. Αυτό μπορεί να αποδειχθεί συγκεκριμένα.

Η Πρώτη Διεθνής συγκροτήθηκε από σχετικά μεγάλες οργανώσεις και μολονότι υπήρξε ένα διάλειμμα περίπου δύο δεκαετιών μεταξύ του τέλους της πρώτης και της ίδρυσης της Δεύτερης Διεθνούς, πολλές χιλιάδες μέλη της Πρώτης εντάχθηκαν στη Δεύτερη. Η Τρίτη Διεθνής (η Κομμουνιστική Διεθνής ή Κομιντέρν) προέκυψε ως αποτέλεσμα μεγάλων διασπάσεων στους κόλπους της Δεύτερης Διεθνούς. Το Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, κατά τη συνδιάσκεψη που πραγματοποίησε στη Μπολόνια τον Σεπτέμβριο του 1919,

πήφισε να ενταχθεί στην Κομμουνιστική Διεθνή, προσθέτοντας 300.000 μέλη. Στη Γερμανία οι ανεξάρτητοι σοσιαλδημοκράτες, οι οποίοι διασπάστηκαν το 1917 από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, αποφάσισαν επίσης να ενταχθούν στην Κομμουνιστική Διεθνή, προσθέτοντας άλλα 300.000 μέλη. Το 1920 προσχώρησε το γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, προσθέτοντας 140.000 μέλη. Τον Ιούνιο του 1919 οι Βούλγαροι Σοσιαλιστές πήφισαν να συνδεθούν στην Τρίτη Διεθνή, προσθέτοντας 35.478 μέλη. Το Γιουγκοσλαβικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, επίσης ένα μαζικό κόμμα, εντάχθηκε.

Το Τσεχοσλοβάκικο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα διασπάστηκε τον Δεκέμβριο του 1920, όπου η Κομμουνιστική Αριστερά πήρε μαζί της τα μισά μέλη και ίδρυσε το Κομμουνιστικό Κόμμα με 350.000 μέλη. Μια άλλη διάσπαση της γερμανόφωνης μειονότητας στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα πρόσθεσε και άλλες δυνάμεις, και μετά την ενοποίησή τους το κόμμα έφτασε τα 400,000 μέλη.

Το Νορβηγικό Εργατικό Κόμμα εντάχθηκε στην Κομιντέρν την άνοιξη του 1919. Στη Σουηδία, η πλειοψηφία του Σοσιαλιστικού Κόμματος, μετά από διάσπαση, προσχώρησε στην Κομιντέρν, προσθέτοντας άλλα 17.000. [137]

Δυστυχώς, δεν υπήρχε σχεδόν καμία παρόμοια συνέχεια όσον αφορά τους επαναστάτες ως άτομα μεταξύ της Κομμουνιστικής Διεθνούς του Λένιν και του Τρότσκι στις αρχές της δεκαετίας του 1920 και του τροτσκιστικού κινήματος στη δεκαετία του 1930 και μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Συντετριμμένες ανάμεσα στη μαζική επιρροή του Στάλιν και την τρομοκρατία του Χίτλερ, οι τροτσκιστικές οργανώσεις αποτελούσαν πάντα μικροσκοπικές ομάδες στο περιθώριο των μαζικών κινημάτων. Έτσι, ο αριθμός των τροτσκιστών στο Βερολίνο την παραμονή της νίκης του Χίτλερ ήταν 50! [138] Παρά την ισπανική επανάσταση του 1936, τον Σεπτέμβριο του 1938, σύμφωνα με την αναφορά της Ιδρυτικής Συνδιάσκεψης της Τέταρτης Διεθνούς, τα μέλη του ισπανικού τμήματος ήταν μεταξύ 10 και 30! [139]

Οι Πρώτη, Δεύτερη και Τρίτη Διεθνείς γεννήθηκαν σε περιόδους προχωρήματος της εργατικής τάξης. οι τροτσκιστικές οργανώσεις

γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια μιας φρικτής περιόδου στην ιστορία της εργατικής τάξης – τη νίκη του ναζισμού και του σταλινισμού. Αν δεν κατανοήσουμε τους λόγους για τους οποίους ο Τροτσκισμός επί δύο γενιές ήταν απομονωμένος και ανίσχυρος και άρα τους λόγους για τους οποίους οι τροτσκοιστές ήταν επιρρεπείς στον αποπροσανατολισμό, θα οδηγηθούμε σε εντελώς απαισιόδοξα συμπεράσματα για το μέλλον. Η κατανόηση του παρελθόντος καθιστά σαφές για τον τροτσκισμό, ότι αποτελεί τον συνδετικό κρίκο με τη συνέχεια του μαρξισμού, και ως εκ τούτου το μέλλον θα τον δικαιώσει.

Σήμερα ο σταλινισμός, το μεγάλο φράγμα που εμπόδιζε την εξέλιξη του επαναστατικού μαρξισμού, του τροτσκισμού, έχει εκλείψει. Ο καπιταλισμός στις αναπτυγμένες χώρες δεν επεκτείνεται πλέον και έτσι οι λέξεις του «Μεταβατικού Προγράμματος» του 1938 ότι “δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν συστηματικές κοινωνικές μεταρρυθμίσεις και αύξηση του βιοτικού επιπέδου των μαζών” (στα πλαίσια του καπιταλισμού, στΜ) είναι και πάλι επίκαιρες. [140] Η κλασική θεωρία της διαρκούς επανάστασης, όπως την υπερασπίστηκε ο Τρότσκι, βρίσκεται και πάλι στην ημερήσια διάταξη, όπως έδειξε η Ινδονησιακή Επανάσταση το 1998.

Η τρόικα εξηγεί γιατί για αρκετό καιρό το υπάρχον σύστημα – ο καπιταλισμός – συνέχισε να υπάρχει, έστω και αν αναγκάστηκε να αλλάξει αρκετές φορές μεταμφίεση. Ταυτόχρονα έδωσε την εξήγηση για τις διαδικασίες που υπονομεύουν αυτή τη σταθερότητα: για κάποιο χρονικό διάστημα οι διεργασίες αυτές βρίσκονταν σε μοριακό επίπεδο και ήταν ελάχιστα ορατές δια γυμνού οφθαλμού. Αλλά, τελικά, οι ποσοτικές μεταβολές γίνονται ποιοτικές και το σύστημα στο σύνολό του κλονίζεται από κρίσεις και αστάθεια. Στη συνέχεια, όπως το έθεσε ο Μαρξ, η ανθρωπότητα «θα αναπηδήσει από το κάθισμά της και θα αναφωνήσει θριαμβευτικά: «Έσκαψες καλά, γεροτυφλοπόντικα!» [141]

Τόνι Κλιφ, 1999.

<https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1999/trotism/ch05>

[.htm](#)

[https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1999/trotism/ch06](https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1999/trotism/ch06.htm)
[.htm](#)

Μετάφραση: Αλέξης Λιοσάτος